

Predah, reorganizacija, obuka

(1. decembar - 31. decembar)

U petak 1. decembra po susnježici 1. brigada je stigla oko 16 sati u Beograd i smjestila se u Studentskom domu, školi kralja Petra i nekim stambenim kućama u Vojvođanskoj i Prirenskejoj ulici. Narednih dana borci su živjeli drugačije od svojih navika, civilnih - predratnih i partizanskih. Malo ih je bilo među njima koji su i vidjeli tako veliki grad prije rata. Upravo stoga se na sastancima mnogo govori o svijesti, gradskim relacijama, disciplini i ponašanju u izmijenjenim uvjetima i prilikama. Tada su »svim štabovima i jedinicama 1. proleterskog korpusa postavljeni izuzetno složeni i važni zadaci: obuka novih boraca, reorganizacija jedinica i njihovo preoružavanje«. ¹²⁶⁷⁾

U stalnom upoznavanju sa savremenim oružjem, u egzerciru i taktičkim vježbama, ali i učionicama, na priredbama i kursevima, u brigadi se dinamično izmjenjuje vojna nastava s političkom nastavom. Uče neprestano stara i mlada vojska. Novembarske borbe u Sremu bile su za stare borce novo iskustvo, a ujedno i skupo plaćeno upozorenje kako treba mnogo učiti i vježbati, da bi se superiorno ovladalo umijećem frontalnog ratovanja, maksimalnog korišćenja streljačkog naoružanja, ukopavanja, izviđanja, veze, sadejstva, uz podršku artiljerije, konjice, tenkova i avijacije. Da bi umješnost i znanje davali pravi smisao i razložnost hrabrosti, da bi se hrabrost ispoljavala na smisleniji način, oplemenjena domišljatošću i svestranim iskorištavanjem tehnike, opreme, sadejstva i prostora, moralo se mnogo učiti, jer samo tako se moglo izbjeći ono što je bilo karakteristično za prvu fazu sremskog fronta, kad »novo ljudstvo stupa odmah u najžešće frontalne borbe, nemajući vremena da se povremeno privikava i stiče vojničko iskustvo«. ¹²⁶⁸⁾

Izmijenjenog sastava, po ljudstvu, organizaciji i opremi, 1. lička brigada »stvarana odozdo, iz naroda u samom procesu borbe«, kao i sve stare partizanske jedinice - kao što Tito u decembru 1944. napisa - »stvarana na dobrovoljnoj bazi«, izrazito velikog morala i svjesne discipline, izrasle iz »visoke svijesti dobrovoljaca, rodoljuba, uvijek spremnih da izvrše svaki i najteži zadatak, da se žrtvuju i podnesu najveće teškoće i stradanja«, s popunom, kad »dolazi veliki broj novih ljudi, ne dobrovoljaca nego mobilisanih, nepriviknutih disciplini i stradanju«, bila je primorana da se u najboljem smislu više povojniči. Tito je tada obrazložio kako »pređašnji duh familijarnosti u jedinicama postaje štetan, slabi udarnu silu vojske i postaje opasan«, pa je zahtijevao da »odnos između starješina i boraca, odnos nižih i viših starješina, mora biti strogo vojnički, a potčinjanje odozdo prema gore, oslovljavanje po činu, a

¹²⁶⁷⁾ Savo Drljević, n.d. 100

¹²⁶⁸⁾ J. B. Tito, *Vojna djela*, knj. I, 539

ne po imenu i prezimenu«. Vojska, s tek dijelom onih koji su u borbu ušli dobrovoljno, morala je imati »najstrožu disciplinu, a u isto vrijeme i drugarstvo«.¹²⁶⁹⁾

Novomobilizirani su u brigadu stizali sve vrijeme dok se brigada zadržavala u Beogradu, a najviše ih je primljeno do 7. decembra - čak 2293. No, bilo je i odljeva. Odmah nakon dolaska s Fruške gore, izdvojena su 33 bivša crvenoarmejca, ostatak nekadašnjeg Ruskog bataljona. To je učinjeno po zahtjevu sovjetske komande. Začudo, u brigadi su se neki zadržali, kao Mihailo Zazuljin i Aleksej Petrović Zinakov. Od novomobiliziranih, poslije kraće obuke, 12. decembra ih je 500 poslano štabu korpusa u Rumu. Radi prekomande na nove dužnosti štab divizije je iz brigade povukao više od 100 starih boraca.

U decembru brigada po treći put ima pet bataljona; 7. decembra je u njen sastav uključen u Beogradu formirani makedonski bataljon »Jane Sandanski«. Od osnivanja brigade - njen deveti po redu bataljon. Formirali su ga beogradski Makedonci na inicijativu njihovog Narodnooslobodilačkog fronta koji je djelovao u glavnom gradu. Osnivački sastanak je održan u »Domot na Makedoncite«, koji je u kraljevini, s nepriznavanja makedonske nacije, nazivan domom Južnosrbijanaca. Kad je bataljon uključen u 6. diviziju, u njemu su uglavnom bili samo dobrovoljci - njih 566.¹²⁷⁰⁾

Dva tjedna kasnije 23. decembra, u bataljon će biti uključeno oko 200 mobiliziranih Makedonaca, Albanaca i Roma iz Beograda i okolice.

Pred gimnazijom, u današnjoj ulici Proleterskih brigada, 7. decembra makedonski bataljon je dočekao komesar divizije Nikica Pejnović. Govorio je borcima, između ostalog i o tome kako »formiranje makedonskog bataljona znači još jednu potvrdu jačanja bratstva i jedinstva naroda i nacionalnih manjina Jugoslavije«. Oni iz stroja kasnije će pisati kako su »bili ponosni što će zajedno s prekaljenim borcima ove naše divizije sudjelovati, u borbama«. Kažu da su ih Ličani, »primili sa svojom, za Ličane karakterističnom širinom, ljubavi i toplinom«.¹²⁷¹⁾

Komandna mjesta su povjerena iskusnima. Komandant je prvoborac Dušan Majstorović, do tada zamjenik komandanta bataljona u 2. ličkoj brigadi, a komesar stari krtijaš Stevo Dragišić, jedan od usovnijih u brigadi, ali vrlo sposoban i hrabar. Bataljon nije imao zamjenika komandanta, a pomoćnik komesara je bio Salih Osmanbegović, koji je već drugog tjedna u decembru »organizirao sistematski rad s potencijalnim kandidatima Partije, tako da će kroz mjesec-dva dana u bataljonu biti 30 do 40 novih članova Partije«. Savez komunističke omladine »omasovljavao se još brže«, jer se radilo po sistemu: »svaki organizirani mladi komunist radi s trojicom neorganiziranih«.¹²⁷²⁾

Bataljon je imao samo tri streljačke čete, prateći vod, intendanturu i sanitet. Iskusni partizani Stevo Žorić, Mile Lončar i Milan Medić su

•M9) foto

¹²⁷⁰⁾ A VII, 797, 8-2/3

1271) Lambe Mihalovski, Branko Petrovski, Gligor Andonovski, Vlado Smilevski i Nikola Kastratović, »Jane Sandanski«, makedonski bataljon vo sastavot na 1-ta proleterska brigada na 6-ta lička proleterska divizija, tekst i dokumentacija, bez naznake godine izdanja, 5

272) Isto, 6

postavljeni za komandire, a za komesara je od starijih boraca postavljen samo Jovo Blanuša, dok su u 1. i 3. četu na dužnost komesara došli valjevski dobrovoljac student Raja Vasiljevac i beogradski maturant Stevan Zrakić.

U Beogradu od 1. do 31. decembra, 1. brigada je, kao i ostale jedinice 6. proleterske divizije, na najbolji način pripremana za predstojeće surove dane sremskog fronta. Što su borci sve radili i činili, čime su se sve zanimali, vidi se iz brigadnog operacijskog dnevnika:

- časovi o disciplini i ophođenju vojnika, analiza nedostataka u ponašanju u gradu;

- pješadijski egzercir;
- opis novog, uglavnom sovjetskog, naoružanja;
- čitanje i objašnjavanje članaka iz »Borbe« ili »Politike« i drugih političkih tekstova;

- posjeti kinematografima;

- čitanje karata;

- upotreba kompasa;

- stražarska služba, dužnost i patrola;

- ulične borbe;

- opis mina i otkrivanje minskih polja, odnosno sakrivenih mina u kukuružištima ili po grmlju;

- tekovine narodnooslobodilačkog rata;

- obuka u nišanjenju;

- korištenje prirodnih i vještačkih zaklona;

- borba protivoklopnih kola i tenkova;

- rovovske borbe;

- priredbe (bataljonske korske i diletantske grupe su ih uglavnom davale u bivšem sokolskom domu) i posjeti kazalištu (uveče 20. decembra mnogi borci 1. brigade su u kazalištu prvi put iz neposredne blizine vidjeli Maršala Jugoslavije).

Političko-prosvjetni odsjek, kojim je rukovodio poručnik Ivan Muhvić, uz pomoć komesara i pomoćnika komesara, u decembru organizira više sekcija:

- za političku propagandu;

- za kulturno-prosvjetno obrazovanje iz povijesti, geografije, ekonomskih i društvenih nauka, opće vojne teorije i jezika; analfabetski tečaj; umjetnička djelatnost (glumačke, pjevačke i recitatorske grupe, muzički orkestar, književna sekcija, priredbe i različite izložbe, biblioteka);

- za štampu (ratni izvjestitelj u brigadi je bio dvadesetdvođodišnji učitelj Brajko Jovanović, a kad on pogine, 6. aprila 1945. godine, dužnost dopisnika će biti povjerena svršenoj gimnazijalki Danici Ivanović, koja će poginuti na Zagrebačkoj gori 10. maja 1945);

- za fotografiju i film.

Davno uspostavljeni kulturno-prosvjetni odbori u svim bataljonima i četama su popunjeni, a u nekim četama i potpuno izmijenjeni. Tim odborima su neposredno rukovodili politički komesari bataljona, odnosno četa.

Od decembra 1944. godine 1. brigada ima komandni štab¹²⁷³⁾ sa svim savremenim službama i osiguranje, pet streljačkih bataljona, sanitet, intendanturu, četvu za vezu, izviđačku četvu, protivavionsku (ujedno i protivtenkovsku) četvu i inženjersku četvu. Više nije bilo politodjela, ni u diviziji, ni u brigadi. Dotadašnja funkcija zamjenika komesara pretvorena je u pomoćnika komesara, koji i dalje rukovodi partijskom organizacijom. U štabovima su ojačani operativni i obavještajni organi, organi za organizacijsko-mobilizacijske i personalne poslove, te razne službe. To je vrijeme kad popunjena, reorganizirana i savremeno naoružana brigada postaje savremena viša taktička združena jedinica s jedinicama podrške, za borbeno, inženjersko i pozadinsko osiguranje, komandovanje, vezu i sanitet.

Reorganizacija je obavljena paralelno s popunom i intenzivno provedenom vojno-političkom obukom. Tada je umjesto stare prateće čete, koju je brigada imala od rasformiranja 5. mitraljeskog bataljona, sredina maja 1943, formirana četa protukolskih i protuavionskih oruđa, što će kasnije, kad njemačka avijacija izgubi premoć u nebu, poslužiti više za zemaljske ciljeve. Komandir te čete je bio iskusni prvoborac iz Komičkih Poljica Ilija Mirković, čovjek velikih organizatorskih sposobnosti, uporan i hrabar borac. Komesar je bio Stanko Bulj, jedan od onih koji su u brigadi gotovo dvije godine bili politički delegati vodova, 1942. čuveni bombaš u grupi Rade Krajine i Bogdana Bolte. Partijskom organizacijom čete je rukovodio Bude Banjanin.

Izviđačka četa, formirana krajem augusta, popunjena je i posebno dobro naoružana. Prvi komandir te čete Miloš Počuča je prekomandovan u Oznu, pa je u novembru za komandira postavljen stariji vodnik Đukan Rodić, kojeg će u februaru zamijeniti Ilija Janković. Komesar je bio Jovo Đumić, a potom (od 10. februara 1945) Aksentije Vesić. Zamjenik komesara je sve vrijeme bio isti - Stanko Torbica.

Pored brigadne Izviđačke čete, svi bataljoni su od 14. decembra imali svoje izviđačke vodove od po tridesetak boraca.

Za predstojeće operacije i tromjesečne pozicione rovovske borbe od posebnog značaja je bilo osavremenjivanje inženjerskih jedinica. Takve čete su formirane pri svim brigadama 6. divizije. Dobivena je savremena oprema i odgovarajuće naoružanje. Jedan od najsposobnijih boraca u nekadašnjem inženjerskom vodu 1. brigade iz 1943. godine, Danilo Lujčić iz Gračaca, vodnik u decembru 1944. godine, postao je prvi komandir inženjerske čete. Komesar je bio jedan od privlačkih sabunara (pjeskara) - Rafajlo Jurac, do tada - kurir. Kad Jurac ode na

¹²⁷³⁾ Komandant Dmtar Zaklan, komesar Jovica Grković, zamjenik komandanta Miloš Čanković, pomoćnik komesara Milan Grubić, načelnik štaba Đuro Drobac, komandant pozadine Jovo Lemaić. Obavještajni oficir Janko Dimić, a potom Vladislav Miljković; pomoćnik Đorđe Mijić. Opuномоćenik OZN-e: Milan Trešnjic, pa Milan Nećak; pomoćnik Aleksandar Tošić. Šef političko-prosvjetnog odsjeka Ivan Muhvić. Komesar štapske čete Danica Plečaš. Referent za vezu Todor Popović, pomoćnik Vaso Novaković. Referent saniteta Dušan Pećanac, zamjenik Jovan Mileusnić. Šef odsjeka za organizaciju i popunu Milan Mrda. Načelnik artiljerije Milan Krajnović. Šef naoružanja artiljerijskog odsjeka Maniša Sijan. Adutant komandanta brigade Petar Borkan. Rukovodilac omladine u brigadi Gojko Damjanović, a potom Lela Mandić. Ratni dopisnici: Brajko Jovanović i Danica Ivanović. Predavač na vojno-političkom kursu Stevan Itnjić. Bibliotekar Marta Petrović Milenković. Topograf Milorad Marinković. Crtači karata Milorad Pavlović i Branko Aleksić.

politički kurs, dužnost komesara će preuzeti jedan od prekomoraca, Verko Paser. Partijskom organizacijom u četi je rukovodio Branko Kuprešanin.

Prethodno, u novembru, u vrijeme uspostavljanja sremskog fronta, počele su - da bi u Beogradu u decembru bile završene - naročito velike promjene u organizaciji brigadnog i divizijskog saniteta. Poslije oslobođenja Valjeva i Beograda bilo je dosta medicinskog osoblja, pa je Sanitetski odsjek Vrhovnog štaba mogao - nastojeći da u svemu podržava vojnosanitetsku organizaciju Crvene armije - organizirati sanitet u I. proleterskom korpusu na najsavremeniji način. Reorganizaciji saniteta¹²⁷⁴ u 6. proleterskoj diviziji prethodilo je imenovanje novog šefa saniteta u diviziji: ta dužnost je, onda kad brigade krenu iz Rume prema Iloku, povjerena kapetanu Danici Rosić (kasnije udana Abramović), koja je 1941. otišla u partizane s tek završena dva semestra medicine. Štabu 6. proleterske divizije Danica Rosić se priključila u Ležimiru. Ona u sanitetu 6. proleterske divizije prikuplja mnoge ugledne beogradске liječnike. Od svih njih neke je, po izričitom naređenju šefa saniteta pri Vrhovnom štabu Gojka Nikoliša, morala poslati natrag u Beograd, kao što je bio slučaj s neurokirurgom prof, dr Slobodanom Kostićem. U decembru je bilo toliko liječnika, da je uspostavljeno šest kirurških ekipa.

Po sovjetskom uzoru, 15. novembra je formiran Medicinski sanitetski bataljon, takozvani Medsanbat 45. Komandant toga bataljona bio je »stari« divizijski kirurg dr Ernest Kremzir, a politički komesar Pajo Zorić, dotad borac 1. brigade. Načelnik štaba je bio poručnik Dane Koruga, a zamjenik komandanta poručnik Dušan Bajić, koji je bio i zamjenik referenta i referent saniteta u 1. brigadi 1943. godine. Komandir medicinske čete bio je poručnik Jure Vašarević, a komandiri vodova Đorđe Cvejić (Prijemno-trijažni vod) i dr Dragan Damić (operaciono-previjališni vod s liječnicima: kirurg dr Nikola Kovačević, ginekolog - kirurg dr Petar Milojević. Komandir bolničkog voda je bio dr Milan Radojković, koji će u januaru biti prekomandovan u sanitet 1. ličke proleterske brigade. U tom su vodu bila još tri liječnika: dr Milan Janković, dr Dragoljub Miletić i dr Bogdan Petrović. U sanitetskom vodu komandir je bio epidemiolog Života Đurđević, a šef laboratorije dr Petar Putilin. U apotekarskom vodu bili su farmaceuti Vlado Matković, Vojmir Bankart i Milorad Spasić. Bolnicom lakih ranjenika je upravljao major dr Josip Dojč. Komesar te bolnice je bila poručnik Evica Dotlić. U Medsanbatu 45 bilo je 185 liječnika i bolničara. Mnogi ranjenici su ostali u životu zahvaljujući upravo tome bataljonu, i to - da iznesemo ocjenu dr Ernesta Kremzira - nisu preživjeli zahvaljujući »samo nama liječnicima, već prije svega našim divnim instrumentarkama, kakve su bile poručnik Maša Vejnović ili zastavnik Mara Dukić, kasnije udana za komesara 2. brigade Milana Pavičića, koje smo mogli uporediti, u njihovu korist, s najobrazovanijim instrumentarkama čuvenih svjetskih klinika. Takve su bile i Elza Gaup, Rosa Tubić, Soka Pavlović i, dakako, glavna instrumentarka Đurđina Čavić. Bez njih ništa ne bih učinio, kao ni bez

¹²⁷⁴) O organizaciji saniteta u 6. proleterskoj diviziji, vidi: Dane Koruga, Rad Medsanbata 45, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR 1941-1945*, Beograd 1966, 717

mojih dviju divnih narkotizerki, koje su imale čin poručnika. Dese Obradović i Koke Maričić... «.

Kad načelnik saniteta NOVJ Gojko Nikoliš obide 1. brigadu zajedno s dr Černozubovom i pukovnikom Kazanskim 23. novembra, za sanitet će reći da je »izvršno organiziran« i da »djeluje kako naši borci i zaslužuju«. U dnevniku Mladena Šikića čitamo o tome zapis od 23. novembra 1944: »Sam general Nikoliš pregledava svakog vojnika. Traži se čistoća, a on traži i uši... Sve je dobro prošlo... «.

Student medicine Mladen Šikić je od generala Nikoliša i pukovnika Černozubova dobio visoku ocjenu, poslije čega je uslijedila njegova prekomanda. Kad je Šikić otišao, brigadni i divizijski sanitet su imali dovoljno liječnika opće prakse i specijalista. Ali, rukovođenje sanitetom brigade nije povjereni ni jednom od njih, već starom ličkom partizanu poručniku Dušanu Pećancu, koji je, među prvima u brigadi, dobio Orden za hrabrost, kao što je Mladen Šikić bio u prvoj grupi boraca 6. divizije koji su dobili Partizansku zvijezdu III reda.

Sastav brigade je temeljito izmijenjen. I prije dolaska u Srbiju, zapravo od osnivanja, 1. brigada se razlikovala od sličnih formacija po tome što nije bila sastavljena od boraca iz jednog užeg regiona, mada bi se i za nju moglo reći - kao što to piše jedan od komesara 1. brigade Nikica Pejnović - da je, baš kao »svi delovi i institucije oružanih snaga u svim oblicima organizovanja i na svim stepenima razvoja« bila »po karakteru istovremeno« kao i sve te druge jedinice »lokalne, regionalne, nacionalne (republičke) i jugoslovenske narodnooslobodilačke i revolucionarne snage i borbeni sastavi«. ¹²⁷⁵ Čak i kad su se Banijci i Kordunaši sa svojim bataljonskim sastavima izdvojili, stvarajući jezgru novih brigada, u brigadi je bilo boraca iz svih krajeva Hrvatske, mada je lički element sve vrijeme presudan, čak i onda kad se u brigadu uključe Dalmatinci iz zadarske regije, ili Gorani, Primorci i Istrani, a potom i nekoliko stotina boraca iz raznih krajeva, koje je prethodno situacija bila svrstala u prekomorske brigade. Tek od dolaska u Srbiju, a naročito poslije oslobođenja Valjeva i čitave Podgorine, kad brigada udari preko Cera i Pocerine, pa preko Kosmaja za Beograd, naziv »lička« će biti sve snažnije naglašavan, a sastav sve manje po porijeklu lički. U Beogradu će brigada po broju u odnosu na situaciju od početka septembra 1944. godine biti upetostručena.

Ako se brigada krajem novembra vratila iz Srema s blizu 2000 boraca, onda je - sudimo po podacima o prilivu, što je u decembru uneseno u operacijski dnevnik - za ponovni odlazak u sremske rovove bilo pripremljeno oko 4000 ljudi. Taj broj odgovara i podacima iz pojedinačnog spiska štaba, prištapskih jedinica i bataljona »Marko Orešković«, »Pekiša Vuksan« i »Božidar Adžija«. Na žalost, u tim spiskovima nema velikog broja boraca bataljona »Matija Gubec« i »Jane Sandanski«, koji su rasformirani sredinom marta 1945. U sačuvanim pojedinačnim spiskovima ¹²⁷⁶ zabilježeno je 3329 imena. ¹²⁷⁷ Budući da je lako uočiti da

1275) General-pukovnik Nikola Pejnović, Vojno organizovanje u NOR-u, zb. *Za pobjedu i slobodu*, knj. 4, Beograd 1986, 772

1276) iv MNID-ASS, pojedinačni spiskovi boraca 6. proleterske divizije

1277) Stab, štapske službe i štapsko osiguranje - 84 borca; intendantura - 150; sanitet - 107; protivavionska četa - 31; inženjerska četa - 65; izviđačka četa - 111; četa za vezu - 137; 1. bataljon »Marko Orešković« - 964; 2. bataljon »Pekiša Vuksan« - 746; 3. bataljon »Božidar Adžija« - 934.

tu nisu uneseni borci (barem ne većina) 4. i 5. bataljona, onda je brigada u decembru imala najmanje 4000 boraca U zapisima ondašnjeg partijskog sekretara divizije govori se o 16.000 boraca u čitavoj diviziji decembra 1944. Divizija je »po broju, naoružanju, a donekle i po opremi bila približno opremljena u prosjeku kao divizije u drugom svjetskom ratu, samo što su borci mnogo oskudjevali u odeći, obući i raznoj drugoj opremi, koju naša razorena i mlada industrija u novooslobođenim krajevima još nije mogla u dovoljnim količinama proizvesti, a ratnim plenom nije se mogla snabdevati tako velika masa vojske«.^{1278,}

Ličani više nisu dominirali, pa čak ni svi koji su s Ličanima stigli u Srbiju. Od boraca koji su se uključili u brigadu prije drvarske operacije, odnosno prije polaska na veliki marš preko Bosne, u »Marku Oreškoviću« je u decembru 1944. godine bilo takvih samo 68, a od onih koji su u stroju krontijaša ušli u 1. brigadu jula 1942. godine - samo 40. U 2. bataljonu »Pekiša Vuksan«: krajem 1944. od 741 borca u bataljonu samo njih 54 su bili u brigadi prije prelaska Lima. Treći bataljon »Božidar Adžija«: 29 boraca, koji su bili u brigadi od decembra 1942, a 59 njih koji su s brigadom premarširali Bosnu. Od 686 pripadnika prištapskih jedinica i štapskog satava, 71 je bio u brigadi 1942, a njih 112 do dolaska u Srbiju.

Razlika između najstarijeg i najmlađeg iznosila je 47 godina. U godini pobjede najstariji u brigadi bio je Niko Radulović (kćerka ga je u Beogradu dovela u partizane), a najmlađi Rajko Simeunović imao je na kraju 1944. godine, tad već s tromjesečnim stažom borca 1. brigade, 11 godina. Obojica su bili borci čete za vezu. Kad je mali Simeunović demobiliziran »po naređenju štaba II armije br. 255 od 27. V. 1945« u karakteristikici mu je napisano: »Dobar, disciplinovan, vredan, poslušan, pouzdan, hrabar. Ima uslova za dalje razvijanje«.^{1279,}

Uoči završnih operacija za oslobođenje domovine, u januaru 1945. godine, 1. lička proleterska brigada (tad već tek oko 5 posto lička po boračkom sastavu) je u prosjeku imala 23 godine. U vrijeme narodnooslobodilačkog ustanka samo 965 boraca je imalo više od 20 godina, što znači da je tek oko 29 posto boraca 1. brigade služilo vojni rok.

¹²⁷⁸⁾ Dane Čuić, Divizija u pripremi i probouju sremskog fronta, Zb. *Sesta proleterska divizija*, Zagreb 1964, 461

¹²⁷⁹⁾ Arhiv sanitetske službe JNA (IVMNID-ASS) spisak 1. ličke proleterske brigade, četa za vezu

Milan Škorić, Miloš Počuća, Jovan Đumić i Slobodan Valjevac

Mica Mirić, Goša Jokić i Nada Cvijanović

*Nada Cvijanović, Marinka Arnerić, Mica Mirić i Stoja Šainović (stoje):
Jelka, Anka i Danica Butorac (sjede)*

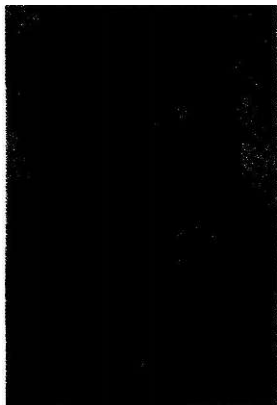
Ilija Savatović (lijevi)

Ljubica Bursać i Zdravko Lončar

*Ivica
Jasenکو*

Milica Balać

Srećko Milković

Milan Trešnjic

U Dobanovcima 27. oktobra 1944. Grupa boraca 2. čete 4. bataljona. Čuče (slijeva): Aksentije Vesić, Radica Popović, Ilija Čanak; stoje: Miloje Petrić, Živko Novaković, Nikola Dmitrašinić, Milija Balać, Senka Potkonjak, Dinko Ivičić, Mika Glumac, Stevan Kokotović i Milan Basarić

*Dragan Šijan Perinov (u sredini)
u Beogradu 29. decembra 1944.*

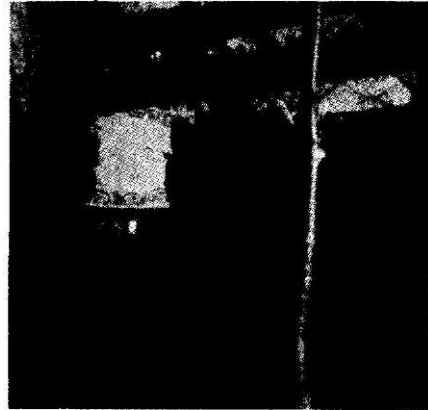
*Salih Osmanović, Milan Grubić
i Lambe Mihajlovski*

Oficiri i podoficiri bataljona »Pekiša Vuksan« decembra 1944. u Beogradu

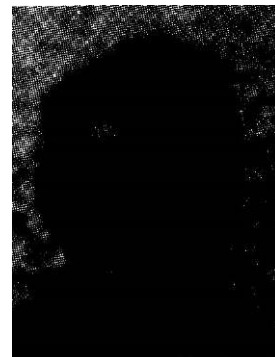
Slavluk nad tranšejom, sremski front

Đoko Jovanić govori na divizijskom mitingu 22. februara 1945.

*Janez Obid, Boja Bursać
i Ivan Garšak*

*Rade
Đapa*

Streljačka obuka u Maloj Vašici marta 1945.

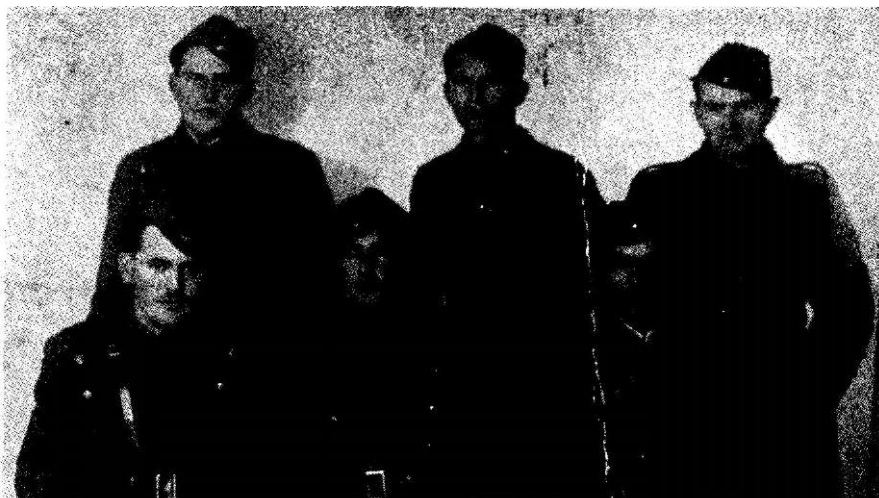

Rade Dubaić, Dane Jelača i Mičo Jelača

*Mala Bingula 11. novembra 1944. Stoje: Dane Medić, **Ziza** Medić, Gojko Damjanović, Đuro Đapa, Miloš Vojnović, Pajica Pavković, Stojan Trtica; sjede: Mičo Obradović, Filip Bokan, Stevo Tankosić i Stevo Glumac*

*Sreten Ostrolučanin, Rada Ljubobratović i Stipe Šimatović (stoje);
sjede Jovo Zavišić, Đuro Jovanić i Mile Desnica*

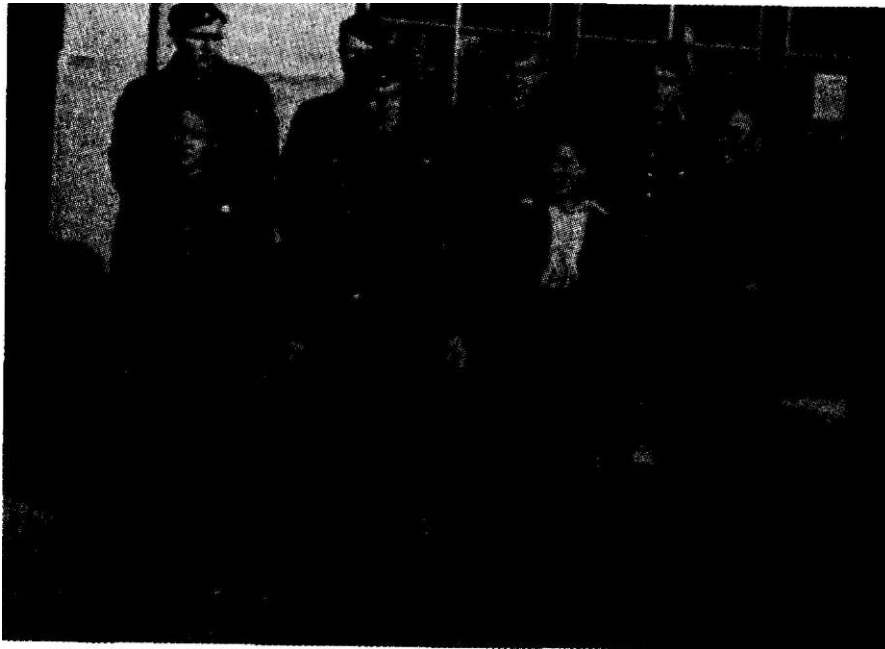
Ispraćaj Bogde Vujnovića na Fruškoj gori 24. novembra 1944.

Uoči polaganja zakletve na Fruskoj gori 11. novembra 1944.

Grupa polaznika divizijskog partijskog kursa u beogradskoj III muškoj gimnaziji decembra 1944.

Nikica Pejnović ispred stroja »Boiidara Adžije« kojemu je predao »zastavicu najboljeg bataljona u diviziji« na sremskom frontu. Vide se: Stevo Dragišić, Đoko Jovanić Mali i Miloš Čanković

Damjan Zorić, Dragan Grubor i Josip Bešić (sjede); Rade Krajnović, Nina Prijić, Nikola Plećaš i Živko Medić

*Mičo Rajčević, Rudi Kokolj, trojica Bursaća i Stevo Novaković stoje;
Obren Stojiljković, Veljo Dimić, Borisav Stajčić i Petar Sarjanović kleče*

*Gojko Damjanović, Milan Grubić, Dmtar Zaklan, Ivan Muhvić, Petar
Bokan i Todor Popović stoje; Ilija Vojinović, Brajko Jovanović i Đokica
Popović kleče*

